

ถอดรหัสเครื่องมือ 'We The Students' ออกแบบอย่างไรให้ 'เสียง' ของนักเรียนมีความหมาย

ในช่วงเดือนที่ผ่านมา บทความภายใต้คอลัมน์ “ลงมือ สู่โลก” ได้เขียนถึงข้อค้นพบจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมชมรมอภิบาล ในโรงเรียนที่น่าสนใจไว้หลายตอน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของโครงการออกแบบและการทดลองต้นแบบ เครื่องมือการป้องกันปัญหาคอร์รัปชันของเยาวชน ภายใต้ชุดโครงการวิจัยเพื่อสังคมไทยไร้คอร์รัปชัน ระยะที่ 2 ดำเนินงาน โดยคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ และได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) โดยจะขอชวนผู้อ่านมาถอดรหัสกระบวนการวิจัยในการออกแบบ เครื่องมือ “We The Students” ที่ถูกพูดถึงในบทความ หลายตอนที่ผ่านมา โดยเครื่องมือนี้จะช่วยส่งเสริมบทบาท ของกลุ่ม “นักเรียน” ในการป้องกันคอร์รัปชันได้ ซึ่งเป็น กลุ่มที่ทีมวิจัยให้ความสำคัญเนื่องจากมีศักยภาพสูงในการ สร้างการเปลี่ยนแปลงภายในรั้วโรงเรียน แต่ในความเป็นจริง กลุ่มนักเรียนส่วนใหญ่กลับมีโอกาสในการมีส่วนร่วมทำงาน กับโรงเรียนของพวกเขาเองน้อยมาก

ทีมวิจัยได้ตั้งสมมุติฐานไว้ว่า การมีเครื่องมือหรือ พื้นที่ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือทำจริงและหยิบยก ปัญหาใกล้ตัวที่ส่งผลกระทบต่อพวกเขา มาแก้ไข ก่อนจะไปสู่ปัญหาคอร์รัปชันนอกรั้วโรงเรียน จะช่วยสร้างจิตสำนึก ในการทำงานเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชันที่สำคัญในอนาคตได้ โดยแนวทางการปลูกฝังรูปแบบนี้เป็นที่นิยมในหลายประเทศ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะทำหน้าที่สนับสนุนเครื่องมือและ ทรัพยากรในการดำเนินงานเพื่อให้เด็กนักเรียนได้เข้าร่วมการต่อต้าน คอร์รัปชันผ่านการลงมือทำงานร่วมกับโรงเรียนและชุมชน ของเขาตั้งแต่เนิ่นๆ ด้วยการออกแบบพื้นที่หรือโครงการที่ ดำเนินการโดยนักเรียนเอง ซึ่งส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ภายในกลุ่มและสร้างความตระหนักรู้ในการต่อต้านคอร์รัปชัน ได้ดีกว่าการปลูกฝังผ่านการเรียนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว

โจทย์วิจัยนี้จึงมีความท้าทายอยู่ที่ว่า เราจะออกแบบ เครื่องมือสำหรับนักเรียนด้วยวิธีใดที่จะทำให้พวกเขามีส่วนร่วม ในการพัฒนาเครื่องมือนี้ไปกับเราตั้งแต่ต้นทางเหมือนกับ แนวทางของโครงการที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศ เช่น Check My School, Development Check, Integrity Club และ School Management Committees ที่ดึงเอากลุ่มนักเรียนเข้ามาร่วมคิด ร่วมทำอย่างต่อเนื่อง จน ทำให้เครื่องมือได้รับการยอมรับจากกลุ่มนักเรียน ด้วยเหตุนี้

ทีมวิจัยจึงได้นำกระบวนการ design thinking มาใช้เพื่อ ทำความเข้าใจปัญหาคอร์รัปชันจากมุมมองของนักเรียน โดย หัวใจสำคัญของกระบวนการอยู่ที่ “นักเรียน” และ “การ แก้ปัญหาด้วยความคิดสร้างสรรค์” เน้นทำความเข้าใจว่าพวกเขา ต้องการอะไรและนำมามุมมองที่ได้มาออกแบบเครื่องมือ ที่พัฒนาจากล่างขึ้นบน (bottom-up research) วิธีการนี้จึง น่าจะตอบโจทย์ของงานวิจัยได้ โดยทีมวิจัยทำหน้าที่เป็นเพียง พี่เลี้ยงผ่านกระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งมีกระบวนการวิจัยที่นำมาถอดรหัสได้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เริ่มต้นจากการรวบรวม pain points ที่ สำคัญของนักเรียนที่ทำให้การต่อต้านการคอร์รัปชันไม่มี ประสิทธิภาพด้วยกระบวนการ “empathize” ผ่านการฝังตัว ในชีวิตจริงกว่า 5 เดือน รวมถึงการพูดคุยและทำกิจกรรม กับกลุ่มเป้าหมาย พบว่า นักเรียนมีความต้องการทำงาน ร่วมกับโรงเรียนในการ feedback ปัญหา แต่มีข้อจำกัด 3 ด้าน คือ การขาดการเข้าถึงข้อมูลเปิดของโรงเรียน ขาด กลไกการมีส่วนร่วมปฏิบัติ และขาดพื้นที่ในการร่วมมือ ทำให้ การมีส่วนร่วมยังไม่ได้รับการยอมรับจากโรงเรียน โดยเฉพาะ ประเด็นการตรวจสอบคุณภาพของโรงเรียนที่ตอนนี้อยู่เป็น เรื่องของโรงเรียนมากกว่าการทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดกระแส การเคลื่อนไหวและติดแฮชแท็กเพื่อรายงานปัญหาที่เกิดขึ้น กวาร์ร้อยโรงเรียน เรียกร้องให้นักเรียนเข้ามามีบทบาทในการ กำกับติดตามปัญหา เช่น #รร.มัธยมชื่อดังย่านฝั่งธน #รร. ดังย่านบางกะปิ #รร.มัธยมหลังเขา แฮชแท็กเหล่านี้สะท้อน ว่านักเรียนมีความพร้อมในการลงมือทำแต่ยังขาดโอกาสและ พื้นที่ในการมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน คุณครูและผู้บริหาร ภายในรั้วโรงเรียนของพวกเขา

ขั้นที่ 2 ทำการระบุปัญหาของนักเรียนที่พบร่วมกัน ด้วยกระบวนการ “define” และหาแนวทางแก้ไขปัญหา ด้วยกระบวนการ “ideate” ซึ่งจากการวิเคราะห์ pain points และระดมความเห็นกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ได้ไอเดีย ออกแบบเครื่องมือ “We The Students” โดยเป็นการผนวกเอาจุดเด่นของพื้นที่ออนไลน์และออฟไลน์มาทดลอง สร้างพื้นที่ทำงานร่วมกันภายใต้กระบวนการ “OPEN-JOIN-LEARN” ที่มีทั้งกิจกรรมในรั้วโรงเรียนและการ เคลื่อนไหวในโลกออนไลน์ โดย “OPEN” ช่วยลดข้อจำกัด ด้านการเข้าถึงข้อมูลด้วยการเชื่อมโยงข้อมูลเปิดของโรงเรียน และออกแบบให้เข้าใจง่าย ตอบโจทย์ในการติดตามการทำงาน ของโรงเรียนได้ เช่น งบประมาณโรงเรียน “JOIN” ช่วยสร้าง กลไกการมีส่วนร่วมสำรวจคุณภาพการให้บริการของโรงเรียน และสร้างเกณฑ์มาตรฐานการประเมินเพื่อสามารถนำไปใช้ใน

การพัฒนาโรงเรียนได้จริง และ “LEARN” ช่วยเปิดพื้นที่ให้นักเรียนร่วมทดลองใช้กลไกดังกล่าวและผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาพร้อมกันระหว่างนักเรียนและโรงเรียน ซึ่งเครื่องมือนี้มี Key หลักอยู่ที่การส่งเสริมบทบาทของนักเรียนว่าเขาสามารถตรวจสอบโรงเรียนได้ผ่านเครื่องมือการสำรวจ และให้พื้นที่ในการร่วมมือแก้ปัญหาของนักเรียนและครู

ขั้นที่ 3 ทำการออกแบบ prototype และนำไปทดสอบเพื่อเก็บรวบรวมผลลัพธ์และทำการวิเคราะห์ผลการใช้งานเครื่องมือที่มาจากความร่วมมืออย่างแท้จริง โดยได้นำกิจกรรม “School Through Our Eyes” และเครื่องมือ “We The Students” ไปทดลองกับกลุ่มโรงเรียนเป้าหมายเพื่อประเมินประสิทธิภาพของกลไกสำรวจที่ได้ออกแบบไว้และการจัดทำข้อมูลเปิดของโรงเรียนเป้าหมาย ผลจากการทดลองร่วมกับนักเรียน คุณครูและผู้บริหารโรงเรียน ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี โดย prototype สามารถใช้งานได้จริงและเกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย ซึ่งกลุ่มนักเรียนที่เข้าร่วมก็มาด้วยความเต็มใจเพราะต้องการให้โรงเรียนมีการพัฒนา ส่วนคุณครูและผู้บริหารก็ได้รับ feedback ทั้งทางบวกและทางลบเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด พิสูจน์ได้จากปัญหาที่ถูกสำรวจผ่านเครื่องมือของเราได้รับการแก้ไขจริงโดยโรงเรียน ดังนั้น เครื่องมือของเราจึงแสดงให้เห็นว่าทั้งโรงเรียนและนักเรียนพร้อมที่จะทำงานร่วมกันหากมีพื้นที่หรือเครื่องมือที่เหมาะสมมาเป็นตัวเชื่อมระหว่างกัน รวมถึงการออกแบบเครื่องมือภายใต้กระบวนการ “OPEN-JOIN-LEARN” ช่วยให้การมีส่วนร่วมของนักเรียนมีคุณภาพมากขึ้นจากการเข้าถึงข้อมูลเปิดเกี่ยวกับโรงเรียนที่ถูกเรียบเรียงให้อยู่ในรูปแบบที่สะดวกต่อการใช้งานและการสร้างช่องทางให้นักเรียนรายงานปัญหาคุณภาพการให้บริการของโรงเรียนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และ

ร่วมประเมินความพึงพอใจได้ ทำให้เครื่องมือนี้เป็น “กระบอกเสียง” ให้กับนักเรียนอย่างแท้จริง รวมถึงนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามการบริหารจัดการโรงเรียนอย่างมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนที่สนใจ

3 ขั้นตอนและผู้เขียนได้นำเสนอไปนั้น เป็นการถอดรหัสกระบวนการออกแบบเครื่องมือ “We The Students” ที่เป็นต้นแบบของเครื่องมือป้องกันปัญหาคอร์รัปชันของนักเรียน โดยได้นำเอากระบวนการ design thinking มาใช้ซึ่งจัดเป็นกระบวนการใหม่ที่นำมาใช้ในงานวิจัยด้านการแก้ปัญหาคอร์รัปชันเพื่อให้ได้แนวทางการออกแบบเครื่องมือที่ตอบโจทย์มากที่สุดและเกิดการใช้งานจริงในกลุ่มเป้าหมาย โดยในระยะต่อไป ทีมวิจัยคาดหวังว่าเครื่องมือนี้จะถูกผลักดันให้นำไปใช้จริงโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในรูปแบบของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการประเมินคุณภาพของโรงเรียนควบคู่ไปกับการประเมินเชิงปริมาณของภาครัฐหรือนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในหลักสูตรด้านโกงเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริง รวมถึงเป็นเครื่องมือให้กับนักเรียนที่ต้องการมีส่วนร่วมบริหารจัดการโรงเรียนแต่ไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไร สามารถเข้าไปพูดคุยกันได้ที่เพจเฟซบุ๊ก We The Students Thailand และร่วมติดตามความเคลื่อนไหวของโครงการเพื่อสร้างสังคมที่เอื้อให้ “เสียง” ของนักเรียนทุกคนมีความหมายอย่างแท้จริง

สุภัจจา อังศ์สุวรรณ